

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
для 7 класу
(предметного навчання
базової середньої освіти)
за вальдорфською педагогікою
ЛІЦЕЮ № 14
Дніпровського району м.Києва
на 2024-2025 навчальний рік

Схвалено
на засіданні
педагогічної ради
(протокол № 1
від 30.08.2024)

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
для 7 класу (базового предметного навчання)
за вальдорфською педагогікою

Освітня програма за вальдорфською педагогікою (*рівень базової середньої освіти, цикл базового предметного навчання (7-9 класи)*) (далі освітня програма) розроблена відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про повну загальну середню освіту», Державного стандарту базової середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 (далі Державний стандарт), враховуючи «Основні характеристики (критерії) вальдорфської освіти», визначені Internationale Konferenz der Waldorfpädagogischen Bewegung (Haager Kreis) (Міжнародна Рада Вальдорфської освіти (Гаазьке Коло)).

В Освітній програмі за вальдорфською педагогікою (*рівень базової середньої освіти, цикл базового предметного навчання (7-9 класи)*) реалізовано наступність і послідовність підходів, принципів та ідейних засад вальдорфської педагогіки, закладених в Освітній програмі за вальдорфською педагогікою *адаптаційного циклу базової середньої освіти (5-6 класи)* (наказ ДСЯО від 03.07.2024 № 01-10/211).

При розробці Вальдорфської освітньої програми були використані матеріали до навчальних планів для Вальдорфських шкіл К. Штокмайєра та Т. Ріхтера та Програм для Вальдорфських шкіл України¹.

Освітня програма визначає:

- ідейні засади та принципи діяльності;
- вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою або продовжити навчання за цією програмою, якщо вони навчались за іншою освітньою програмою;
- форми організації освітнього процесу;
- форми спостереження за навчальним поступом здобувачів освіти та оцінювання цього поступу;
- навчальний план для 7 класу (Додаток 1);
- перелік навчальних програм та інтегрованих курсів базової середньої освіти, що містять опис очікуваних результатів навчання здобувачів освіти та визначають послідовність їх досягнення (Додаток 2).

Ідейні засади

¹ *Програми для вальдорфських шкіл України: 1–9 класи (2009)*. Київ: Генеза.

Вальдорфська педагогіка – гуманістична система навчання та виховання дитини, створена на початку 20 століття, на сьогодні є загальновизнаною та динамічно розвивається в усьому світі. Вальдорфська школа як практична реалізація імпульсів духовно-наукового людинознавства – антропософії Рудольфа Штайнера – будується на концепції, у центрі якої стоять ідеї про сутність людини, про закони розвитку людини та суспільства в цілому. Засновуючись на антропософському уявленні про людину як істоту, яка є не тільки продуктом спадкових факторів та впливу середовища, а істоту, що визначається насамперед індивідуальним духовним принципом, особистим «Я», вальдорфська педагогіка вбачає *сутність освітнього процесу* не тільки в передачі соціального досвіду дорослими та засвоєння його дітьми, а головним чином у всебічному розвитку, відповідно внутрішнім потребам особистості на різних вікових етапах, через гармонійне поєднання та вдосконалення мисленнєвих, емоційних і вольових функцій у процесі пізнавального та емоційно-вольового опрацювання навчального матеріалу. Учень / учениця Вальдорфської школи не просто сприймає матеріал на когнітивному рівні, а й переживає його в особистісному, концептуальному плані. Ідея «співпереживання у навчанні» створює передумови для глибокої інтеграції навчання, виховання та розвитку особистості дитини. Навчання у Вальдорфській школі має практичну, життєву спрямованість, його теоретичні аспекти постійно пов'язуються з конкретними життєвими реаліями, що сприяє ефективній соціальній адаптації учнів.

Головною метою вальдорфської педагогіки є світоглядне, соціальне і професійне самовизначення кожної окремої особистості в контексті усвідомлення власної індивідуальної свободи та відповідальності.

Ідеї вальдорфської педагогіки співзвучні як з кращими гуманістичними традиціями української педагогіки, так і з сучасними концепціями розвитку освіти.

Принципи

Базуючись на принципах освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти України, визначених Законом України «Про освіту», Вальдорфська освітня програма реалізує систему взаємопов'язаних соціофілософських і загальнопедагогічних *принципів* діяльності Вальдорфських шкіл.

Соціофілософські принципи вальдорфської педагогіки є метасвітоглядними, оскільки носять загальнолюдський характер, а саме:

1. **Гуманістична спрямованість** – визнання цінності людини як особистості, її права на вільний розвиток та прояв своїх здібностей.

2. **Принцип демократизації** передбачає усунення авторитарного стилю виховання, гуманізацію взаємин між вихователями і вихованцями, їх співробітництво, охоплює усі рівні управління та структури освітнього процесу.

3. **Принцип поєднання національного та загальнолюдського** – вихід до загальнолюдського через вивчення національної та світової культури.

4. **Принцип релігійної толерантності** – не пропагувати жодної релігійної конфесії, але залучати до змісту освітнього процесу загальнолюдські надбання світової духовної культури.

5. **Принцип гармонізації родинного та суспільного виховання** передбачає єдність педагогічних вимог школи, сім'ї і громадськості, психолого-педагогічний супровід родинного виховання як важливої ланки виховного процесу і забезпечення просвіти батьків з метою підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності та педагогічної культури.

6. **Принцип поєднання соціального та індивідуального:** формування самостійної, самодостатньої особистості, яка вміє поважати та відчувати потреби оточення і позитивно впливати на розвиток та реалізацію інших людей. Необхідною передумовою для втілення цього принципу є розуміння важливості співпраці педагогів, батьків та оточення.

7. **Принцип свободи у самовизначенні.** Кінцева мета виховання – світоглядне, соціальне і професійне вільне самовизначення кожної окремої особистості в контексті культурного усвідомлення своєї індивідуальної свободи і відповідальності.

Загальнопедагогічні принципи вальдорфської педагогіки, створюючи теоретичну і практичну базу реалізації виховання на основі втілення в освітню практику пріоритету людинопізнання, забезпечують послідовність і безперервність процесу виховання й навчання, постійну динаміку освітнього процесу, реалізуються на власне антропософських підходах до пізнання природи людини:

1. **Принцип дитиноцентризму** - вибір змісту та методів виховання й навчання з орієнтацією насамперед на конкретну дитину, на актуальний стан конкретної групи дітей та перспективи саме їхнього розвитку. Індивідуальний підхід до кожного учня, урахування темпераменту, особистих якостей, конкретних сімейних обставин тощо.

2. **Принцип поваги до особистості дитини**, до її почуттів, здібностей та потенційних можливостей. Педагог уникає способів мотивації до навчання, що ґрунтується на егоїзмі, честолюбстві та страху.

3. **Принцип цілісного охоплення природи людини** – принцип побудови освітнього процесу на основі антропологічної науки про цілісність психічного, духовного і фізичного єства людини та розуміння органічних метаморфоз.

4. **Принцип вікової відповідності**. Закони духовного і фізичного розвитку, процеси, зміни, які відбуваються у внутрішньому світі дитини на кожному етапі, слугують головними орієнтирами освітньої діяльності.

5. **Принцип різнобічності й гармонійності**: гармонійне поєднання факторів розвитку інтелектуальних, почуттєвих та вольових якостей особистості.

6. **Принцип наступності** означає проходження ряду етапів, протягом яких поступово ускладнюються й урізноманітнюються зміст та напрями освітньої діяльності.

7. **Принцип пов'язаності з життям**: навчання повинно мати практичне спрямування, діяльнісний підхід, виховна та навчальна робота повинні мати постійний зв'язок з реаліями і ритмами оточення.

8. **Принцип обов'язкового чуттєвого переживання** передбачає поєднання пізнавального та емоційно-вольового опрацювання дітьми матеріалу, що подається.

9. **Принцип педагогічної свободи вчителя**: творче використання освітніх програм, свобода у виборі навчального матеріалу, що відповідає особливостям конкретного класу й тим проблемам, які прагне вирішити педагог.

Вимоги до осіб, які можуть розпочати навчання за освітньою програмою або продовжити навчання за цією програмою, якщо вони навчались за іншою освітньою програмою

Розпочати навчання за освітньою програмою можуть учні, які досягли результатів навчання, визначених Державним стандартом для адаптаційного циклу базової середньої освіти (5–6 класи). Свідченням цього має бути відповідний документ, що містить результати річного оцінювання. У разі відсутності результатів річного оцінювання учень / учениця має право пройти річне оцінювання до початку або впродовж першого півріччя нового навчального року.

Визнання результатів навчання здобувачів освіти, які в умовах воєнного стану вимушено виїхали за межі України та повернулися в Україну, здійснюється

в порядку, визначеному педагогічною радою закладу освіти, із урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки України (наказ МОН від 02.08.2024 № 1093).

Визнання результатів навчання здобувачів освіти із числа внутрішньо переміщених осіб може бути здійснено на основі довідки або іншого документа, виданого закладом освіти, у якому дитина здобувала освіту за місцем тимчасового перебування. У разі відсутності результатів річного оцінювання з будь-яких навчальних предметів учні повинні пройти відповідне оцінювання впродовж першого семестру навчального року.

Форми організації освітнього процесу

Вальдорфська педагогіка розглядає 1–9 класи як єдиний великий період, який, у свою чергу, розподіляється на три якісно різні етапи: 1–3, 4–6, 7–9 класи. Ця єдність і водночас диференціація істотно позначаються як на змісті, так і на методах, прийомах навчання і формах організації освітнього процесу. Таким чином, важлива особливість Вальдорфської школи полягає у відсутності різких переходів між різними ступенями навчання. Вони відбуваються плавно, без швидких змін у характері та організації навчання. Кожний наступний ступінь пов'язується з попереднім, що створює комфортні умови для учнів. Така плавність відповідає сучасним тенденціям розвитку системи освіти. У багатьох країнах здійснено перехід до 6-річної початкової школи зі збереженням одного вчителя/вчительки, що викладає усі загальноосвітні предмети.

У Вальдорфській школі основний учитель/вчителька супроводжує дітей протягом 8 років їхнього навчання, до періоду статевої зрілості, що дає змогу учням пройти вікові кризи більш гармонійно, адже особистісний емоційний зв'язок з учителем/вчителькою має істотне значення. Досвід роботи підтверджує, що викладання загальноосвітніх предметів одним учителем/вчителькою *можливе* за умови достатньо високого рівня професійної фахової підготовки. Цьому сприяє і співробітництво з колегами: вчителями іноземних мов, технологій, фізичної культури, евритмії та інших. Усі педагоги, що працюють з класом, створюють групу — «Колегію класу», яка на своїх радах обговорює важливі питання освітнього процесу та координує спільні проекти.

Характерною ознакою вальдорфської педагогіки є те, що побудова освітніх програм здійснюється відповідно до ритму навчального року, тижня і навіть дня, що сприяє раціональному використанню періодів готовності до сприймання, руху і спокою. Це дає змогу істотно знизити рівень напруги і зберегти здоров'я дітей. Теоретичні, практичні й художні можливості навчального матеріалу

використовуються у такий спосіб, щоб забезпечити заплановану зміну етапів уроку.

Методика навчання побудована на ритмічній зміні трьох фаз:

Фаза пізнання — переживання, спостереження, експериментування.

Фаза розуміння — спогади, описи, характеристики, замальовки.

Фаза оволодіння матеріалом — переробка, аналіз, узагальнення.

При цьому слід зазначити, що досягнення третьої фази здебільшого не відбувається в межах одного уроку. Після переживання та опису зазвичай настає пауза, коли учень / учениця активно опрацьовує і засвоює матеріал, а узагальнення матеріалу та якісний крок у вивченні теми відбувається наступного дня.

Особливістю організації освітнього процесу Вальдорфської школи є врахування кількості «епохальних» і щотижневих уроків при розрахунках щотижневого та річного розподілу годин певних предметів. Метод *епохально-інтегрованого викладання* передбачає протягом 2–4 тижнів розпочинати навчальний день учнів з вивчення певного навчального предмету на «*Головному уроці*»², тривалість якого може бути орієнтовно визначена як 90 хвилин (45+45) для 7-9 класів (кожен заклад освіти, що працює за вальдорфською педагогікою, визначає тривалість Головного уроку в залежності від особливостей організації освітнього процесу закладу освіти). Ритм роботи на цьому уроці будується у такий спосіб, що час концентрації саме на навчальному матеріалі, що не суперечить частині 4 статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту».

«*Головний урок*» у Вальдорфській школі включає такі структурні компоненти: узагальнення матеріалу попереднього дня, обговорення експериментів, пошук пояснень або законів, введення нового матеріалу через активну діяльність учнів, самостійна робота з метою перевірки, групова робота тощо. При цьому важливим є оптимальний відбір комплексу методів, що забезпечують розвиток мислення, почуттів, волі як протягом навчального дня, так і впродовж «епохи» в цілому.

«*Головний урок*» умовно ділиться на 3 етапи:

- *ритмічна частина* тривалістю близько 15 хв. Учні, в залежності від віку та педагогічних задач, виконують рухово-ритмічні, мовно-рецитативні, сенсорно-регулятивні, музичні, художні, математичні вправи, дидактичні ігри, соціальні вправи. Ця частина уроку має велике значення для розвитку емоційно-вольової сфери, соціальних навичок учнів і, разом з тим, зміст ритмічної частини, як

² *Die Hauptunterricht* – в перекладі з нім. «*Головний урок*» – поняття, властиве дидактиці Вальдорфської школи.

правило, пов'язаний зі змістом епохи, що дає можливість систематично, протягом року повторювати і закріплювати навчальний матеріал;

- *основна частина* – це концентрація на навчальному матеріалі тривалістю близько 45 хв. Друга частина уроку власне і є предметом епохи, де також має місце ритмічна зміна видів діяльності, спрямованих на сприймання та засвоєння учнями навчального матеріалу, виконання самостійних вправ, де формуються практичні навички та уміння;

- *розповідь* (близько 30 хв.) вчителем\вчителькою різноманітних за жанром історій, з урахуванням психолого-вікових особливостей учнів, що передбачені змістом програми, доповіді учнів, презентації рефератів, індивідуальних проєктів тощо. Матеріалом для цих розповідей є історії, що пов'язані з відкриттями, винаходами, біографіями видатних особистостей або матеріал, що учні готують самостійно безпосередньо до теми уроку.

Метод епохально-інтегрованого викладання, реалізований зокрема через «Головний урок», та наявність у Вальдорфській освітній програмі художньо-ремісничого циклу предметів дає можливість уникнути перевтомлення учнів: розумове навантаження ритмічно змінюється творчою діяльністю, що поновлює фізичні й творчі сили дитини. Починаючи з третього класу, учні залучаються до навчальної практики, яка проходить у вигляді, так званих, «виїзних епох», коли класи відповідно віку займаються практичною діяльністю.

Епохально-інтегрований метод містить у собі багато можливостей для здійснення міжпредметних зв'язків та розвитку усного мовлення, підвищує ефективність уроку, значно скорочує години при викладанні деяких тем, дозволяє продуктивніше вибудовувати систему домашніх завдань. Освітній процес за вальдорфською педагогікою забезпечує в рівній мірі реалізацію усіх освітніх галузей.

Відповідно до особливостей методики, освітній процес за вальдорфською педагогікою протягом року супроводжується проведенням навчальних виїзних екскурсій, мистецьких проєктів, щорічних вистав, шкільних та міжшкільних проєктів, походів, практик тощо. У цій роботі педагоги керуються зміною пір року, сезонними святами, враховується також й те, що внутрішня активність дітей підвищується восени, поглиблюється з наближенням зими і знижується навесні, коли діяльність спрямовується назовні. Сезонний ритм береться до уваги як у процесі вивчення навчальних предметів, так і під час підготовки традиційних шкільних свят.

Після «Головного уроку» проводяться уроки тижневого циклу, що вимагають ритмічного повторення та систематичних вправ: іноземні мови, евритмія, фізична культура, музика, художньо-практична діяльність: рукоділля

та ремесло, живопис та ліплення, які організуються в традиційному хронометражі: для 7-9 кл. – 45 хв. В усіх навчальних предметах використовується *інтегративний підхід*, тобто уроки ритмічного повторення, відповідно до специфіки навчального предмету, використовують за основу структуру «Головного уроку», поєднуючи художні елементи, соціальні вправи, мовно-рецитативні, ритмічні та дидактичні ігри, музичні елементи тощо.

Форми організації освітнього процесу можуть уточнюватись та розширюватись у змісті окремих предметів за умови виконання вимог Державного стандарту та окремих предметів протягом навчального року. Вибір форм і методів навчання вчитель/вчителька визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених у навчальних програмах окремих предметів.

Слід також зазначити, що в освітньому процесі за вальдорфською педагогікою обмежено використовуються підручники у зв'язку з тим, що вони можуть знизити власну творчу активність дітей. Натомість використовуються книги для читання, першоджерела, збірки текстів, власні записи, самостійний пошук інформації у тому числі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. У зошитах «епох» учні самі структурують інформацію, роблять замальовки, рисунки, схеми, виконують творчі завдання тощо, створюючи у такий спосіб власні підручники. Наприкінці епохи (певного тематичного блоку, проєкту, практики тощо) напрацьовані матеріали учні збирають у вигляді власного портфоліо.

За потреби заклад освіти може організувати здобуття освіти за індивідуальною освітньою траєкторією. Індивідуальна освітня траєкторія учня чи учениці реалізується з урахуванням необхідних для цього ресурсів, наявних у закладі освіти. Індивідуальна освітня траєкторія учня чи учениці реалізується на підставі Індивідуальної програми розвитку, індивідуального навчального плану, який розробляють педагогічні працівники у взаємодії з учнем чи ученицею та/або його чи її батьками (особами, які їх замінюють); його схвалює педагогічна рада закладу освіти, затверджує керівник і підписують батьки (особи, які їх замінюють).

Загальний обсяг навчального навантаження за освітньою програмою

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 7 класу за освітньою програмою відповідає загальному обсягу навчального навантаження на циклі базового предметного навчання, визначеному Базовим навчальним планом

закладів загальної середньої освіти для класів (груп) з українською мовою навчання (додаток 23 до Державного стандарту) та складає в 7 класі – 1225 годин.

Розподіл навчального навантаження між освітніми галузями за роками навчання, між обов'язковими для вивчення навчальними предметами та інтегрованими курсами міститься в навчальному плані. Навчальний план дає цілісне уявлення про зміст і структуру циклу предметного навчання базової середньої освіти за вальдорфською педагогікою та встановлює погодинне співвідношення між окремими предметами за роками навчання. Навчальний план передбачає реалізацію освітніх галузей Базового навчального плану Державного стандарту через окремі предмети, корелюється з «Основними характеристиками (критеріями) вальдорфської освіти», визначеними Internationale Konferenz der Waldorfpädagogischen Bewegung (Haager Kreis) (Міжнародний форум Вальдорфської освіти (Гаазьке Коло)).

Навчальний план містить навчальні предмети й інтегровані курси, обов'язкові для вивчення, та додаткові години, які можуть бути використані на:

підсилення предметів інваріантної складової. У такому разі розподіл годин на вивчення тієї чи іншої теми навчальної програми здійснюється вчителем/вчителькою самостійно. Розподіл годин фіксується у календарному плані, який погоджується директором закладу освіти чи його заступником. Вчитель/вчителька зазначає проведені уроки у частині класного журналу, відведеного для предмета, на підсилення якого використано зазначені години;

запровадження факультативів, курсів за вибором;
індивідуальні заняття та консультації.

Варіативність змісту базової середньої освіти реалізується також через запровадження в навчальних програмах резервного часу, що створює простір для задоволення освітніх потреб учнів, вирівнювання їхніх досягнень, розвитку наскрізних умінь тощо.

Зміст базової середньої освіти (цикл предметного навчання) реалізується через освітні галузі Державного стандарту, а саме: «Мовно-літературна», «Математична», «Інформатична», «Природнича», «Громадянська та історична», «Соціальна і здоров'язбережувальна», «Мистецька», «Технологічна» та «Фізична культура».

Освітня галузь «Мовно-літературна» реалізується через навчальні предмети та інтегровані курси: «Українська мова», «Іноземні мови», «Література (Інтегрований курс)» та «Мистецтво мовлення».

Освітня галузь «Математична» реалізується через інтегрований курс «Математика (Алгебра та геометрія)».

Освітня галузь «Інформатична» реалізується через навчальний предмет «Інформатика» та частково інтегрована в інші навчальні предмети.

Освітні галузі «Природнича» та частково «Соціальна і здоров'язбережувальна» реалізуються через предмети «Біологія», «Географія», «Фізика» та «Хімія».

Збереження здоров'я дітей належить до головних завдань освітнього процесу в цілому та закладу загальної середньої освіти зокрема. Отже теми освітньої галузі «Соціальна і здоров'язбережувальна» щодо формування навичок здорового способу життя та безпечної поведінки, культури спілкування, морально-етичного виховання та духовного розвитку особистості інтегрується у зміст усіх предметів Навчального плану, втілюються в проєктній та позакласній діяльності, вносяться у план виховної роботи.

Освітня галузь «Громадянська та історична» реалізується через інтегрований курс «Історія (Україна і світ)».

Освітня галузь «Мистецька» реалізується через навчальні предмети «Образотворче мистецтво» та «Музичне мистецтво».

Освітня галузь «Технологічна» реалізується через предмет «Технології».

Освітня галузь «Фізична культура» реалізується навчальними предметами «Фізична культура» та специфічним для Вальдорфських шкіл світу предметом «Євритмія» (Мистецтво руху).

Для недопущення перевантаження учнів необхідно враховувати їх навчання в закладах освіти іншого типу (художніх, музичних, спортивних школах тощо). Так, у закладах загальної середньої освіти за рішенням педагогічної ради при оцінюванні учнів дозволяється враховувати результати їх навчання з відповідних предметів (музика, фізична культура та ін.) у позашкільних закладах.

Гранична наповнюваність класів та тривалість навчальних занять встановлюються відповідно до Закону України «Про загальну середню освіту».

Поділ класів на групи при вивченні окремих предметів здійснюється відповідно до порядку, встановленого центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки. Згідно з рішеннями місцевих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування класи можуть ділитися на групи і при меншій наповнюваності від нормативної, а також при вивченні інших предметів за рахунок зекономлених бюджетних асигнувань та залучення додаткових коштів. Поділ класів на групи може здійснюватися при вивченні окремих предметів з мистецьких дисциплін та предметів художньо-ремісничого циклу, оскільки такі заняття потребують індивідуальних консультацій та спеціального обладнання.

Відповідно до Державного стандарту години предметів «Фізична культура» та «Евритмії» як предмету, пов'язаного з руховою активністю учнів, не враховуються при визначенні гранично допустимого навантаження учнів.

Навчальні плани зорієнтовані на роботу основної школи за 5-денним навчальним тижнем.

Очікувані результати навчання здобувачів освіти.

Відповідно до мети та загальних цілей, окреслених у Державному стандарті, визначено завдання, які має реалізувати вчитель/вчителька у рамках кожної освітньої галузі. Результати навчання визначено на основі компетентнісного підходу.

<i>№ з/п</i>	<i>Ключові компетентності</i>	<i>Компоненти</i>
1	Вільне володіння державною мовою	<p>Уміння: здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо;</p> <p>здобувати та опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній та письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей;</p> <p>відповідально, усвідомлюючи цінність української мови як мови взаємодії на всій території держави, використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження;</p>
2	Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами	<p>Уміння: здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм мови, особливостей основних стилів і жанрів мовлення, типів мовної взаємодії;</p> <p>здобувати і опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних)</p>

		джерел, критично осмислювати її, використовувати в усній та письмовій комунікації для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; відповідально використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження, спираючись на особливості міжкультурної комунікації та досвід комунікації державною мовою; відповідно до ситуації ефективно виражати ідеї, почуття, пояснювати та обговорювати факти, явища, події, обґрунтовувати свої погляди та переконання в усній і письмовій формі у різних особистісних і соціальних контекстах (побутових, навчальних, громадських тощо), спираючись на мовний і мовленнєвий досвід, мовні норми у спілкуванні, соціокультурні реалії та особливості міжкультурної комунікації.
3	Математична компетентність	Уміння розвивати і застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті; моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичного апарату. Усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому та суспільному житті людини;
4	Компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій	Формування наукового світогляду; здатність і готовність застосовувати відповідний комплекс наукових знань і методологій для пояснення світу природи; набуття досвіду дослідження природи та формулювання доказових висновків на основі отриманої інформації; розуміння змін, зумовлених людською діяльністю; відповідальність за наслідки такої діяльності.
5	Інноваційність	Здатність реагувати на зміни та долати труднощі; відкритість до нових ідей; ініціювання змін у класі, закладі освіти, родині, громаді тощо; спроможність визначати і ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб навчатися і досягати успіхів;
6	Екологічна компетентність	Усвідомлення екологічних основ природокористування, необхідності охорони природи, дотримання правил поведінки на природі, ощадливого

		використання природних ресурсів, розуміння контексту і взаємозв'язку господарської діяльності і важливості збереження природи для забезпечення сталого розвитку суспільства.
7	Інформаційно-комунікаційна компетентність	Впевнене, критичне і відповідальне використання цифрових технологій для власного розвитку і спілкування; здатність безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні засоби в навчанні та інших життєвих ситуаціях, дотримуючись принципів академічної доброчесності;
8	Навчання впродовж життя	Здатність визначати і оцінювати власні потреби та ресурси для розвитку компетентностей, застосовувати різні способи розвитку компетентностей, знаходити можливості для навчання і саморозвитку; спроможність навчатися і працювати в колективі та самостійно, організовувати своє навчання, оцінювати його, ділитися його результатами з іншими, шукати підтримки, коли вона потрібна.
9	Громадянські та соціальні компетентності	Компетентності, що пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей, що передбачають: спроможність діяти як відповідальний громадянин, брати участь у громадському та суспільному житті, зокрема закладу освіти і класу, спираючись на розуміння загальнолюдських і суспільних цінностей, соціальних, правових, економічних і політичних принципів, ідей сталого розвитку суспільства, співіснування людей та спільнот у глобальному світі, критичне осмислення основних подій національної, європейської та світової історії, усвідомлення їх впливу на світогляд громадянина та його самоідентифікацію; виявлення поваги до інших, толерантність, уміння конструктивно співпрацювати, співпереживати, долати стрес і діяти в конфліктних ситуаціях, зокрема пов'язаних з різними проявами дискримінації; дбайливе ставлення до особистого, соціального здоров'я, усвідомлення особистих відчуттів і почуттів, здатність дослухатися до внутрішніх потреб; дотримання здорового способу життя; розуміння правил поведінки та спілкування, що є загальноприйнятими в різних

		спільнотах і середовищах та ґрунтуються на спільних моральних цінностях; спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності.
10	Культурна компетентність	Наявність стійкого інтересу до опанування культурних і мистецьких здобутків України та світу, шанобливого ставлення до культурних традицій українців, представників корінних народів і національних меншин, інших держав і народів; здатність розуміти і цінувати творчі способи вираження та передачі ідей у різних культурах через різні види мистецтва та інші культурні форми; прагнення до розвитку і вираження власних ідей, почуттів засобами культури і мистецтва.
11	Підприємливість і фінансова грамотність	Ініціативність, спроможність використовувати можливості та реалізовувати ідеї, створювати цінності для інших у будь-якій сфері життєдіяльності; здатність до активної участі в житті суспільства, керування власним життям і кар'єрою; уміння розв'язувати проблеми; готовність брати відповідальність за прийняті рішення; здатність працювати в команді для планування і реалізації проектів, які мають культурну, суспільну або фінансову цінність, тощо.

Такі ключові компетентності, як навчання впродовж життя, підприємливість і фінансова грамотність, екологічна компетентність, громадянські та соціальні компетентності, інноваційність можуть формуватися відразу засобами *усіх* предметів, через міждисциплінарні проекти, екологічні та благодійні акції, виховні заходи тощо.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної життєвої чи проблемної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причиново-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-

діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації.

Форми спостереження за навчальним поступом учнів та оцінювання цього поступу

Від початку заснування Вальдорфська школа не розглядала бальну оцінку як мотивуючий чи стимулюючий засіб навчання. Оцінювання у вальдорфській педагогіці носить характер спостереження за навчальним поступом учнів та має на меті: підтримати їхній розвиток, вибудувувати індивідуальну траєкторію розвитку учня / учениці, діагностувати досягнення на кожному з етапів процесу навчання, виховувати ціннісні якості особистості, стимулювати бажання навчатися, уникати побоювання помилитися, формувати переконання у власних можливостях та здібностях.

Роботу учнів 7 класів пропонується оцінювати в процесі навчання *вербально*, ґрунтуючись на досягненнях учня/учениці «відносного самого себе», на індивідуальній його/її прогрес. Кожен учитель/вчителька, враховуючи програму та виходячи з цілей викладання предмета, конкретизує *задачі*, що ставить перед учнем/ученицею, маючи на меті досягнення ним/нею конкретних умінь чи засвоєння конкретних знань.

При цьому, оцінюючи сформовані компетентності учнів, вчителі мають враховувати *не тільки / не стільки* результати зрізів знань, контрольних чи тестових робіт, а використовувати більш широкий спектр погляду на кожного учня / кожну ученицю. Це означає, що впродовж навчального року вчитель / вчителька, розподіляючи навчальний матеріал, *самі* вирішують, яку форму обрати для моніторингу освітнього поступу своїх учнів. Серед рекомендованих зазначимо наступні:

- аналіз епохальних зошитів учнів*;
- творчі роботи (твори, роздуми, самостійно створені вірші та історії тощо);
- творчі виступи учнів (презентація творчих робіт, рефератів, участь у театральних постановках, читання віршів, розказування історії тощо);
- практичні роботи (творчі поробки, малюнки, макети, мапи, гербарії, колекції тощо);
- соціальні проекти та виїзні практики;
- створення власного портфоліо за результатами епохи.

**Епохальний зошит* учня / учениці – це чистий нелінований зошит-альбом, де учні роблять записи, малюнки, створюють схеми, пишуть роздуми, спостереження тощо та наприкінці епохи пишуть самоаналіз та відгук про епоху (що дізнались, що здивувало, що зацікавило, що ще цікаво вивчити тощо). Цей зошит перетворюється на власний підручник учня/учениці. Аналіз такого зошита виконується у відповідності до наступних критеріїв: зміст, охайність, естетизм, наявність усіх завдань, грамотність, аналіз роздумів та спостережень тощо.

Оцінювання предметів художньо-ремісничого циклу (мистецтво, музика, живопис, ремесло та рукоділля) так само, як і художньо-спортивного блоку предметів (фізична культура та евритмія) має скоріш мотивуючий характер, аніж якісно-кількісний.

Протягом року спостереження за розвитком учнів, формуванням їхніх компетентностей, процесами соціалізації тощо відбувається також на так званих «Колегіях класу» (регулярних зустрічах педагогів), Колегія-консиліумах «Розгляд дитини»³ та індивідуальних зустрічах з родинами учнів, які рекомендується проводити 1-2 рази на рік. У такий спосіб формується цілісний погляд на дитину.

На основі такого моніторингу за групами результатів навчання здійснюється семестрове оцінювання. Результати семестрового оцінювання можуть бути виражені за допомогою оцінювальних суджень із зазначенням рівня результату - *рівневою оцінкою*. Рівні визначаються відповідно до загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів, визначених центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, а саме: *початковий, середній, достатній, високий*. Доповнюється картина розвитку особистості описом його/її здатності до самостійної роботи, активності роботи в класі, описом особливостей темпераменту, соціальної включеності тощо. Наприкінці такого опису – коментар про індивідуальний прогрес та рекомендації щодо подальшої роботи. Результати такого оцінювання відображають у свідоцтві досягнень, яке видають учневі чи учениці щороку.

Заклад освіти може самостійно визначати інструментарій, шкали оцінювання. У разі запровадження власної шкали оцінювання результатів навчання заклад освіти має визначити та оприлюднити правила переведення у 12-бальну шкалу оцінювання.

Річне оцінювання та державна підсумкова атестація здійснюються за

³Детальна інформація про хід, структуру, підготовку та проведення Колегії-консиліуму «Розгляд дитини» у виданні:

Мезенцева, О. І. (2021). *Вчителю Вальдорфської школи (Навчально-методичний посібник до Освітньої програми початкової освіти за вальдорфською педагогікою)*. Київ: НАІРІ.

системою оцінювання, визначеною законодавством.

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
для 7-Б класу ліцею № 14 Дніпровського району м.Києва

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень у класах			Усього
		7	8	9	
Мовно-літературна	Українська мова	3	2	2	7
	Література (<i>інтегрований курс</i>)	3	3	3	9
	Перша іноземна мова	2	2	2	6
	Друга іноземна мова	2	2	2	6
	Мистецтво мовлення	1	2	1	4
Громадянська та історична	Історія (Україна і світ)	2,5	3	3	8,5
	Основи правознавства	-	-	0,5	0,5
Мистецька	Музичне мистецтво	1	1	0,5	2,5
	Образотворче мистецтво	1,5	1,5	1,5	4,5
Математична	Математика	4,5	4,5	4,5	13,5
Інформатична	Інформатика	1	1	2	4
Природнича Соціальна і здоров'я- збережувальна	Біологія	2	2	2	6
	Географія	2	2	2	6
	Фізика	2	2	2	6
	Хімія	1,5	2	2	5,5
Технологічна	Технології (<i>інтегрований курс</i>)	2	2	2	6
Фізична культура	Фізична культура	2	2	2	6
	Евритмія	1	1	1	3
Усього без врахування варіативної складової (без фізичної культури + фізична культура та евритмія)		31+3	32+3	32+3	95+9
Варіативна складова		1	1	1	3
Гранично допустиме навантаження на учня (без урахування часу на заняття з фізкультури та евритмії)		32	33	33	98
Усього фінансується без урахування поділу класів на групи		35	36	36	107

**Перелік навчальних програм та інтегрованих курсів
базової середньої освіти
за вальдорфською педагогікою**

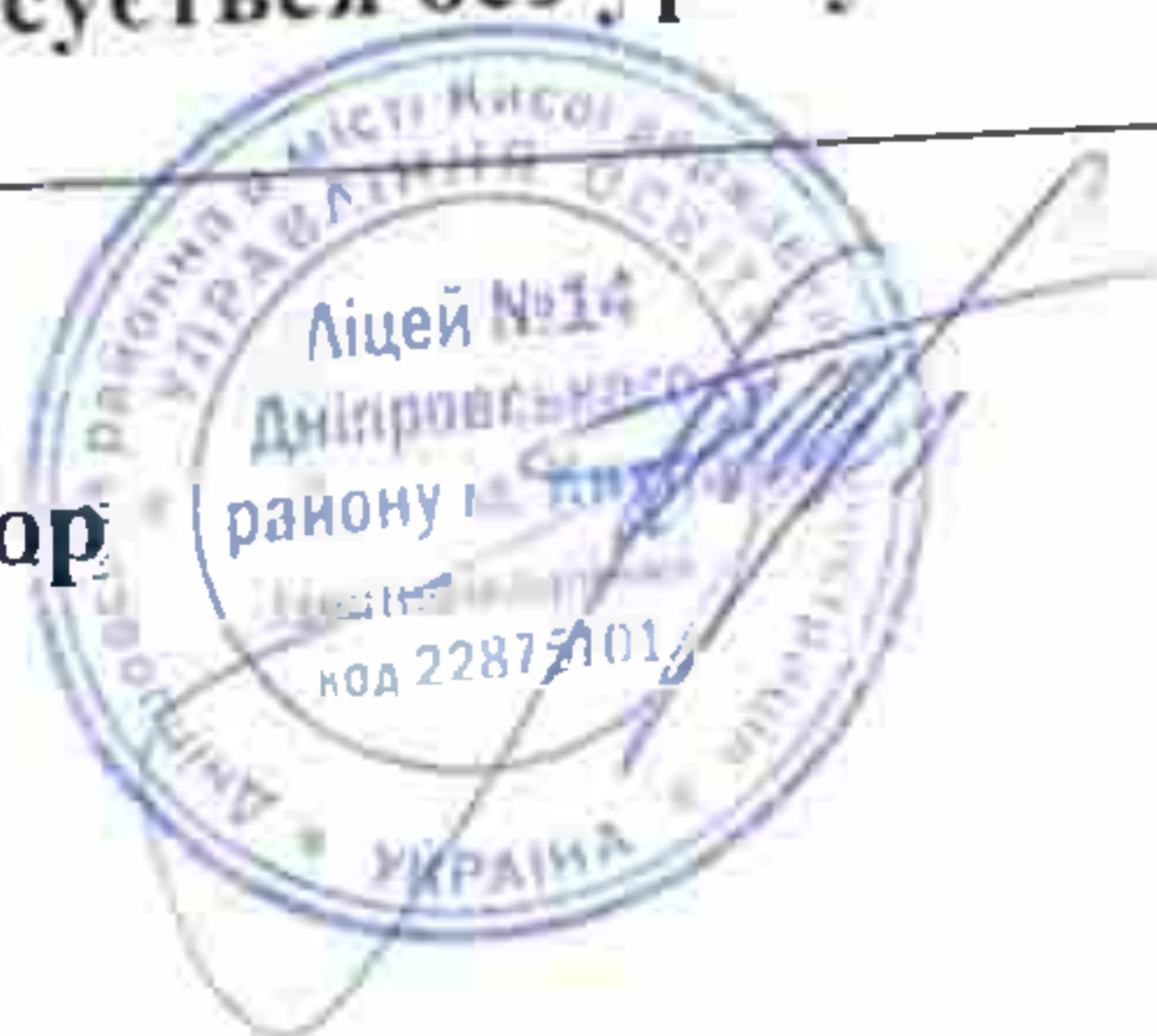
№	Назва модельної або навчальної програми з грифом <i>«Схвалено для використання в освітньому процесі»</i>	№ в Електронному каталозі надання грифів МОН України
1.	Українська мова для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Козак А. Г., Косовська М. О.)	3.0252-2022
2.	Література (Інтегрований курс) для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Гогуадзе М. О., Кропивка А. В., Тимченко М. Б.)	3.0321-2024
3.	Мистецтво мовлення для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Ніколаєва-Малашкія Т. П.)	3.0377-2022
4.	Іноземна мова (Англійська) для 5-9 класів (авт. Волкова Т. П., Бузинарська М. В.)	3.0325-2022
5.	Іноземна мова (Німецька) для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Волкова Т. П., Бузинарська М. В.)	3.0325-2022
6.	Математика (інтегрований курс) для 7-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Грицишина Т. А.)	3.0341-2024
7.	Модельна навчальна програма «Інформатика. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пасічник О. В., Козак Л. З., Ворожбит А. В.) <i>«Рекомендовано Міністерством освіти і науки України»</i>	Наказ МОН України від 06.09.2023 № 1090
8.	Біологія для 7-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Москальова Т. В.)	3.0263-2024
9.	Фізика для 7-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Бахтін М. В.)	3.0233-2024
10.	Хімія для 7–9 класів для закладів загальної середньої	3.0343-2024

	освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Габович І. В., Москальова Т. В., Шевченко Н. П.)	
11.	Географія для 7-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Москальова Т. В.)	3.0425-2024
12.	Історія (Україна і світ) для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Нечитайло Т. В., Атласюк Л. В.)	3.0364-2022
13.	Технології (інтегрований курс) для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Третьякова Л. К., Антипова Т. О., Кубрак Л. М., Пономарьова О. С., Захарченко О. М.)	3.0357-2022
14.	Образотворче мистецтво для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Єщенко Н. О., Косенко Д. Ю.)	3.0192-2022
15.	Музичне мистецтво для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Протасова С. Г.)	3.0345-2022
16.	Фізична культура для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Яненко К. П.)	3.0291-2022
17.	Евритмія для 5-9 класів для закладів загальної середньої освіти, що працюють за вальдорфською педагогікою (авт. Сушко О. В.)	3.0344-2022

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН
для 7-Б класу (предметне навчання базової середньої освіти)
закладів загальної середньої освіти,
що працюють за вальдорфською педагогікою,
з навчанням українською мовою

Освітні галузі	Навчальні предмети	Кількість годин на тиждень
Мовно-літературна	Українська мова	3
	Література (інтегрований курс)	3
	Перша іноземна мова	2
	Друга іноземна мова	2
	Мистецтво мовлення	1
Громадянська та історична	Історія (Україна і світ)	2
	Історія мистецтв	0,5
Мистецька	Музичне мистецтво	1+1
	Образотворче мистецтво	1,5
Математична	Математика	4,5
Інформатична	Інформатика	1
Природнича	Біологія	2
	Географія	2
	Фізика	2
	Хімія	1,5
Технологічна	Рукоділья	1
	Ремесло	1
Здоров'я і фізична культура	Фізична культура	2
	Евритмія	1
Разом без врахування варіативної складової		34+1*
Варіативна складова		
Гранично допустиме навантаження на учня (без врахування часу на заняття з фізкультури, евритмії та групові заняття)		31+1*
Всього фінансується без врахування поділу класів на групи		35

Директор

Тамара МАНЬКО